

Marta Nowak

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

ORCID: 0000-0002-3861-0985

marta.nowak@ff.uni-lj.si

GRUPY SPÓŁGŁOSKOWE W NAGŁOSIE TOPONIMÓW W BADANIU PSYCHOLINGWISTYCZNYM

CONSONANT CLUSTERS IN THE ONSET OF TOPONYMS IN A PSYCHOLINGUISTIC STUDY

Abstrakt: Tematem artykułu są zbitki początkowe w toponimach. Badano kilka czynników: istnienie, poprawność ukształtowania zbitki pod względem sonorności oraz odległość miejsca i sposobu artykulacji. Prawdziwe nazwy były częściej uznawane za potencjalnie istniejące. Nazwy sztuczne rozpoczynające się zbitką istniejącą i poprawną pod względem sonorności były częściej identyfikowane jako potencjalnie istniejące. Nazwy sztuczne rozpoczynające się zbitką nieistniejącą i niepoprawną pod względem sonorności były częściej identyfikowane jako potencjalnie nieistniejące. Przy nazwach rozpoczynających się zbitką nieistniejącą, ale poprawną pod względem sonorności lub istniejącą i niepoprawną pod względem sonorności, badani mieli większe problemy z udzieleniem odpowiedzi.

Słowa kluczowe: nazwy miejscowości, toponimy, grupy spółgłoskowe, fonotaktyka polska

Abstract: The subject of the article are initial clusters in toponyms. The role of several factors was investigated: the existence, SSG obeying or SSG violating and the distance of the place and method of articulation. Real names were more often thought of as potentially existing. Artificial names that start with an existing and SSG obeying cluster were more often identified as potentially existing. Artificial names that start with a cluster that does not exist and is SSG violating, were more often identified as potentially non-existent. In the case of names beginning with a non-existent cluster, but SSG obeying or existing and SSG violating, the respondents had greater problems with providing answers.

Keywords: place names, toponyms, consonant clusters, Polish phonotactics

Cele artykułu

Celem artykułu jest zbadanie budowy fonotaktycznej toponimów oraz sprawdzenie, czy fakt, że są to nazwy własne, a nie wyrazy polskie,

determinuje ich odbiór. Dodatkowym elementem badania jest ocena, czy na decyzje ankietowanych miało wpływ to, że mogli zetknąć się wcześniej z prezentowanymi grupami spółgłosek lub nie, ponieważ zostały one stworzone na potrzeby przeprowadzonego eksperymentu. Artykuł zajmuje się budową toponimów, gdyż występują tutaj grupy spółgłosek, które są niespotykane lub rzadko spotykane w innym kontekście. W teoriach struktury sylaby ważne miejsce zajmuje tzw. *minimal sonority distance* dla spółgłosek w nagłosie, które nie mogą ze sobą sąsiadować na skali sonorności. Jest to ważne, ponieważ istnieje znaczna różnica w profilu sonorności np. /tr/ i /fm/, dlatego kolejnym celem badania jest weryfikacja, czy ten czynnik miał wpływ na decyzje ankietowanych.

Materiał przygotowany na potrzeby badania opisanego w tym artykule obejmuje stworzone sztucznie onimy wzorowane na realnie istniejących wyrazach oraz prawdziwe nazwy miejscowe. Ważnym elementem prowadzonego eksperymentu jest uwzględnienie odległości fonetycznych w zakresie miejsca i sposobu artykulacji. Badano rolę kilku czynników, które mogą potencjalnie wpływać na ocenę początkowych grup spółgłoskowych: to, czy zbitka istnieje w języku polskim, poprawność jej ukształtowania pod względem sonorności oraz odległość miejsca i sposobu artykulacji. Sztucznie stworzone wyrazy zostały zestawione z realnie istniejącymi toponimami (nazwami miejscowości, wsi oraz ich części) rozpoczynającymi się zbitką spółgłoskową.

Należy zacząć od typologicznego spojrzenia na grupy spółgłosek. Według bazy danych *World Atlas of Linguistic Structures*, która wymienia 562 języki, około 31% z nich stanowią języki złożone fonotaktycznie (Dryer, Haspelmath, 2013). Istotny jest jednak fakt, że systemy klasyfikowane jako mające złożoną strukturę sylabową są wielorakie. Różnicę można wyraźnie zauważyć, porównując języki germańskie, np. niemiecki, oraz języki słowiańskie, np. polski. Oba dopuszczają występowanie grup spółgłoskowych w każdej pozycji w wyrazie: nagłosie, śródgłosie i wygłosie. W języku niemieckim zbitki początkowe mogą być maksymalnie trzejelementowe, podczas gdy język polski w tej samej pozycji dopuszcza takie, które składają się nawet z czterech elementów. W języku polskim istnieje ponad 460 różnych zbitek początkowych i ponad 230 końcowych, natomiast w języku angielskim i niemieckim można znaleźć ich około 50 (zob. Orzechowska, Wiese, 2015, s. 451). Większość badań nad polskimi zbitkami spółgłosek dotyczyła struktury i modelu sylaby, a niektóre sylabifikacji (np. Bethin, 1992; Cetnarowska, Żygis, 2007; Cyran, Gussmann, 1999; Gussmann, 1991; Rochoń, 2000; Rubach, Booji, 1990; Szpyra-Kozłowska, 2000). W efekcie wydzielone zostały klasy dotyczące sposobu artykulacji (spółgłoski właściwe < spółgłoski nosowe < spółgłoski płynne < spółgłoski półotwarte < samogłoski). Obecnie w badaniach prowadzonych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu częściej stosowana jest analiza audytywna, która opiera się na sposobie artykulacji, miejscu artykulacji oraz dystansie między sonorantami a obstruentami (Dziubalska-Kołączyk, 2009, 2014).

Skala: miejsca i sposobu artykulacji

Badania nad grupami spółgłoskowymi w nazwach miejscowości prowadzi- li Krzysztof Jaskuła i Jolanta Szpyra-Kozłowska. Autorzy podjęli się zbadania problematyki początkowych i końcowych zbitek spółgłoskowych w polskich nazwach miejscowości, które nie występują w wyrazach pospolitych lub poja- wiają się w nielicznych wyrazach. Językoznawcy argumentują, że utożsamianie prawidłowości fonotaktycznej klastrów z częstotliwością ich występowania jest uproszczeniem. Ich zdaniem należy zatem do dotychczas funkcjonującej skali ze zbitkami ukształtowanymi zgodnie z zasadą sonorności na jednym końcu oraz zbudowanymi w sposób przeczący tej zasadzie na drugim końcu, dodać pośrodku rzadkie zbitki spółgłoskowe, występujące tylko w nazwach własnych lub niektó- rych zapożyczeniach (zob. Jaskuła, Szpyra-Kozłowska, 2020, s. 43–57).

Poprawnie ukształtowane klastry spełniają wymóg tradycyjnie określaný jako zasada sonorności – ang. Sonority Sequencing Generalization (SSG). Jak zauwa- ża Daniel Śledziński: „w klasycznym rozumieniu tej zasady wartość sonorności dźwięków mowy maleje w miarę oddalania się od ośrodka sylaby. Zatem w ramach nagłosu sylaby dopuszczalny jest tylko wzrost wartości sonorności, natomiast w ramach wygłosu sylaby dopuszczalny jest tylko spadek wartości sonorności” (2018, s. 3).

Skalę dotyczącą miejsca artykulacji przedstawia tabela 1 (Kita, 2017, s. 31).

Tabela 1. Skala dotycząca miejsca artykulacji

dwuwargowe	wargowo- zębowe	zębowe	dziąsłowe	prepalatalne	postpalatalne	tylnojęzykowe
1	2	3	4	5	6	7

Dokładniejszego wyjaśnienia wymaga sposób obliczania dystansów na skali. Między wszystkimi kolejnymi typami spółgłosek obowiązuje odległość 1, co ozna- cza, że dystans 0 dotyczy dwóch tych samych typów spółgłosek, np. dwuwargowa i dwuwargowa /bm/, zębowa i zębowa /sn/. Dystans 2 dzieli np. głoski dwuwargowe od zębowych /bz/ oraz dziąsłowe od wargowo-zębowych /rv/. Dystans 6 dzieli natomiast dwie najdalej oddalone spółgłoski na skali, a mianowicie dwuwargowe i tylnojęzykowe np. /px/, /mx/. Istnieją różne skale sonorności (zob. Orzechowska, Wiese, 2015, s. 441), ale na potrzeby tego artykułu wybrano tę opisaną w podręcz- niku przygotowanym przez Małgorzatę Kitę (2017, s. 31) – tabela 2.

Tabela 2. Skala sonorności

zwarte	zwartoszczelinowe	szczelinowe	półotwarte nosowe	półotwarte ustne (boczne i drżące)	półsamogłoski
1	2	3	4	5	6

Dystanse na skali sonorności obliczane są w ten sam sposób, dlatego ponownie między sąsiadującymi miejscami obowiązuje odległość 1, co oznacza, że dystans 0 dotyczy dwóch tych samych typów spółgłosek, np. zwarta i zwarta /kp/, szczelinowa i szczelinowa /fs/. Dystans 2 dzieli np. głoski zwarte od szczelinowych /tx/ lub półotwarte nosowe i półsamogłoski /mj/. Dystans 5 dzieli natomiast dwie najdalej oddalone spółgłoski na skali, czyli zwarte i półsamogłoski np. /dw/, /pj/.

Dobór zbitek, opis badania

Istniejące zbitki początkowe podzielono na zgodne z zasadą sonorności oraz ukształtowane niezgodnie z tą regułą, dodatkowo uszeregowano je zgodnie z wyliczonymi na skalach odległościami miejsca i sposobu artykulacji między spółgłoskami. Osobno sklasyfikowane są klastery, w których dystans między spółgłoskami wynosi 0. Ze względu na ograniczenia objętości artykułu badanie dotyczy tylko grup dwuelementowych. Ponadto taki dobór pozwala wyraźnie pokazać różnice w odległościach między poszczególnymi spółgłoskami. Zbitki początkowe uszeregowane według miejsca artykulacji zostały zaprezentowane w tabeli 3, a uszeregowane według sposobu artykulacji w tabeli 4.

Tabela 3. Zbitki początkowe uszeregowane według miejsca artykulacji

Zbitki zgodne z zasadą sonorności	1: dzv, tr, vm
	2: bz, dɲ, pɲ
	3: br, lj, ʃm
	4: bz, fj, kl
	5: gv, kf, pj
	6: gm, px, xm
Zbitki o dystansie 0	0: ɕtɕ, ln, zɕz
Zbitki niezgodne z zasadą sonorności	1: lv, rt, ʃt
	2: lɲ, pt, zɕz
	3: ftɕ, mʒ, ʃp
	4: ɕp, sk, xt
	5: fk, vg, xf
	6: gb, kp, mx

Do zaprezentowanych zbitek dobrano zakończenia na wzór nazw istniejących miejscowości (miast i wsi): -ów /uf/ np. Kraków, Rzeszów¹; -om /om/ np. Bytom,

¹ Miasta, których nazwy kończą się na -ów, pojawiają się w Polsce środkowej i południowej, natomiast w niewielkim stopniu występują w Polsce północnej. Wyraźna granica zagęszczenia miast i miejscowości zakończonych na -ów przebiega przez obecne województwa: lubelskie, dolną połowę mazowieckiego, łódzkie, fragment dolnej części wielkopolskiego, dolnośląskie, lubuskie (STATmediana, 2016).

Radom oraz -owo /ovo/ np. Grzybowo, Pęcokowo². Wykluczone zostały natomiast zakończenia, które mogłyby wpływać na analizowane zbitki, np. palatalizować spółgłoskę, jak w zakończeniu -ice /ice/: Gliwice, Katowice³.

W badaniach wykorzystano 78 typów zbitek spółgłoskowych uszeregowanych według miejsca artykulacji (13*3*2), które stanowiły podstawę wymyślonych wyrazów o strukturze CCVC lub CCVCV. VC oznacza tutaj /uf/ lub /om/, zaś VCV oznacza końcówkę /ovo/. W efekcie powstały 234 przykłady (78*3) sztucznie stworzonych nazw imitujących toponimy, np. /bruf – brom – brovo/ czy /nxuf – nxom – nxovo/. Użyto także 65 typów zbitek uszeregowanych zgodnie ze sposobem artykulacji (11*3*2-1), które pozwoliły na wykreowanie wyrazów o takiej samej strukturze. W konsekwencji powstało 195 przykładów (65*3), np. /bwuf – bwom – bwovo/, /rtuf – rtom – rtovo/ i /kxuf – kxom – kxovo/.

Tabela 4. Zbitki początkowe uszeregowane według sposobu artykulacji

Zbitki zgodne z zasadą sonorności	1: lj, dzv, tʃf
	2: px, gv, bz
	3: dm, ʒw, gn
	4: tl, gl, tsw
	5: tj, bw, dj
Zbitki o dystansie 0	0: zv, tk, mn
Zbitki niezgodne z zasadą sonorności	1: mx, vdż, fte
	2: vg, lv, fɲ
	3: wʒ, wz, rdż
	4: rt, rd ⁴
	5: wk, wg, wb

Do sztucznie stworzonych onimów dobrano, w miarę możliwości, nazwy istniejące rozpoczynające się tymi samymi zbitkami spółgłosek. Ze względu na stosunkowo niewielki zasób toponimów spełniających założenia badania okazało się to niestety niemożliwe we wszystkich przypadkach. Wówczas dopasowano do realnie występujących toponimów nazwy sztuczne, które rozpoczynały się innymi zbitkami, ale poszczególne spółgłoski tworzące klaster dzielił ten sam dystans. Z tego samego powodu dwa miana zostały wykorzystane dwukrotnie: Rdów /rduf/ i Mchawa /mxawa/. W badaniach wykorzystano 33 onimy, 7 toponimów istniejących oraz 26 nazw sztucznych. Sposób doboru mian przedstawia tabela 5.

² Niemal wszystkie miasta i miejscowości z nazwą z końcówką -owo występują na terytorium od środkowej do północnej Polski (STATmediana, 2016).

³ Największe zagęszczenie miast i miejscowości z nazwą z końcówką -ice występuje w Polsce środkowej oraz południowo-zachodniej, zaś najmniejsze w północno-wschodniej i południowo-wschodniej (STATmediana, 2016).

⁴ W języku polskim występują tylko dwie takie zbitki.

Tabela 5. Sposób doboru toponimów

Miejsce artykulacji	Nazwy istniejące	Nazwy sztuczne, zbitki istniejące
Zbitki zgodne z zasadą sonorności	1: ----	1: trom
	2: -----	2: pnuf
	3: brus	3: bruf
	4: klef	4: klom
	5: -----	5: kfom, fxuf
	6: ----	6: xmom
Zbitki o dystansie 0	0: -----	0: zdzom, lnovo
Zbitki niezgodne z zasadą sonorności	1: rduf	1: rtom
	2: ----	2: lnovo, zdzovo
	3 mżefko	3: fteovo, mżovo
	4: ----	4: skom
	5: -----	5: fkuf, xfom
	6: mxava	6: mxovo
Sposób artykulacji	Nazwy istniejące	Nazwy sztuczne, zbitki istniejące
Zbitki zgodne z zasadą sonorności	1: bżor	1: dżvom
	2: ----	2: bżom
	3: ----	3: żwovo
	4: glef	4: ----
	5: ---	5: bwom
Zbitki o dystansie 0	0: ----	0: tkovo
Zbitki niezgodne z zasadą sonorności	1: mxava	1: ----
	2: -----	2: vgovo, ſpuf
	3: ----	3: ----
	4: rduf	4: rdom
	5: ----	5: ----

Przebieg badania, uczestnicy

W badaniu wzięli udział rodzimi użytkownicy języka polskiego, 42 osoby, 28 kobiet (66,7%) i 14 mężczyzn (33,3%) w różnym wieku. Najwięcej ankietowanych miało od 31 do 40 lat (21 osób, 50%), 10 osób 41–50 (23,8%), 7 osób 20–30 (16,7%). Najmniej licznie reprezentowane były grupy 51–60 oraz powyżej 60 lat (po 2 osoby, 4,8%). Większość ankietowanych to osoby z wyższym wykształceniem (36 osób, 87,8%), 5 osób ma wykształcenie średnie (12,2%), jedna osoba nie odpowiedziała na to pytanie. Ankietowani pochodzili z różnych części Polski i mieszkali w wielu miastach. Oczywiście mogli zetknąć się z częścią nazw wykorzystanych w badaniu, ale dobór uczestników badania miał być możliwie jak najszerszy, aby pochodzenie nie rzutowało na uzyskane wyniki.

W badaniu wykorzystano nazwy istniejące oraz nieistniejące. Zostało ono przeprowadzone w dniach 21–26 czerwca 2022 r. przez Internet za pośrednictwem formularza Google. Do formularza został dołączony plik dźwiękowy, dlatego an-

kietowani zapoznawali się z każdą z nazw w formie brzmieniowej. Polecenie brzmiało: zdecyduj, czy podane nazwy miejscowe mogą istnieć w języku polskim. Zaznacz „tak”, jeśli twoim zdaniem brzmią prawdopodobnie, „nie”, jeśli w twojej ocenie nie mogą istnieć w polszczyźnie. Nie zastanawiaj się nad odpowiedzią, kieruj się intuicją, nie korzystaj z żadnych źródeł. Jeśli nie wiesz, jakiej udzielić odpowiedzi, nie zaznaczaj żadnej opcji.

Celem ankiety było sprawdzenie, czy na intuicyjną decyzję rodzimych użytkowników języka polskiego w zakresie oceny nazw wpłynęły wymienione wcześniej cechy zbitek. Zbitki istniejące zostały dobrane w taki sposób, aby częstotliwość ich występowania była podobna, dlatego ten czynnik nie był elementem badania.

Wyniki

Tabela 6. Wyniki ankiety⁵

Nazwa	Tak	Nie	Nazwa	Tak	Nie
brus	27 (64%)	15 (36%)	trom	21 (50%)	21 (50%)
klef	33 (79%)	9 (21%)	bruf	27 (64%)	15 (36%)
rduf	29 (69%)	13 (31%)	klom	21 (50%)	21 (50%)
mgefko	25 (60%)	17 (40%)	kfom	20 (48%)	22 (52%)
mxava	34 (81%)	8 (19%)	xmom	6 (14%)	36 (86%)
bdzor	10 (24%)	32 (76%)	zdzom	16 (38%)	26 (62%)
glef	25 (60%)	17 (40%)	rtom	7 (17%)	35 (83%)
pnuf	27 (64%)	15 (36%)	lpovo	24 (57%)	18 (43%)
fxuf	22 (52%)	20 (48%)	fteovo	20 (48%)	22 (52%)
lnovo	22 (52%)	20 (48%)	skom	5 (12%)	37 (88%)
zdzovo	24 (57%)	18 (43%)	fkuf	5 (12%)	37 (88%)
xfom	2 (5%)	40 (95%)	mxovo	36 (86%)	6 (14%)
rdom	6 (14%)	36 (86%)	m3ovo	18 (43%)	24 (57%)
fpuf	29 (69%)	13 (31%)	3vom	19 (45%)	23 (55%)
vgovo	19 (45%)	23 (55%)	bzom	20 (48%)	22 (52%)
bwom	21 (50%)	21 (50%)	3wovo	27 (64%)	15 (36%)
tkovo	25 (60%)	17 (40%)			

Prawdziwe nazwy rozpoczynające się zbitką zgodną z zasadą sonorności zwykle były oceniane jako potencjalnie istniejące (najczęściej od 52 do 83% odpowiedzi „tak”). Wyjątkiem jest nazwa Bdzor /bdzor/, którą większość ankietowanych uznała za nieistniejącą (76% odpowiedzi „nie”). Onimy istniejące rozpoczynające się zbitką niezgodną z zasadą sonorności także zostały uznane przez większość ankietowanych za potencjalnie prawdziwe, odpowiedzi „tak” stanowiły od 60 do 91%. Istniejące toponimy były zatem za takie uznawane niezależnie od ich budowy.

⁵ Wyniki procentowe zostały zaokrąglone do pełnych procentów.

Sztuczne nazwy rozpoczynające się istniejącą zbitką ukształtowaną zgodnie z zasadą sonorności były ocenione w sposób niejednoznaczny. Zazwyczaj odpowiedzi „tak” w tej grupie oscylują między 45 a 64%. Pewne odstępstwa pojawiły się przy toponimie *Żdziom* /zdzom/ (38% „tak”).

Przy ocenie sztucznych toponimów z istniejącą zbitką, która nie jest zgodna z zasadą sonorności, lub nieistniejącym połączeniem spółgłosek zgodnym z tą regułą, ankietowani nie byli jednomyślni. Przy tych onimach pojawiło się najwięcej rozbieżności w ocenach. W grupie mian rozpoczynających się istniejącym klasterem niezgodnym z zasadą sonorności znalazły się 4 uznane za zdecydowanie istniejące (86–95% „tak”), 5 ocenionych jako zdecydowanie nieistniejące (5–17% „tak”) oraz 6 trudnych do jednoznacznej oceny (43–69% „tak”). Kiedy nazwa sztuczna zaczynała się od zbitki istniejącej i zgodnej z zasadą sonorności, badani częściej identyfikowali wyrazy jako potencjalnie istniejące. Nie było także dużych rozbieżności w ocenie poszczególnych onimów. Zgodność zbitki z zasadą sonorności była istotna w wypadku propriów sztucznych, ale o wiele mniej znacząca przy ocenie realnie istniejących toponimów.

Wnioski

Większość nazw użytych w badaniu (prawdziwych oraz stworzonych) oceniono jako prawdopodobne, ale tylko jedna nazwa została uznana za potencjalnie istniejącą przez ponad 80% ankietowanych (*Mchawa* /mxava/). W grupie nazw sztucznych było kilka, które zostały prawie jednoznacznie uznane za nieistniejące (powyżej 80% odpowiedzi „nie”). Znalazły się tam takie, w których dystans jest mały (1), średni (4) lub duży (5–6), co pokazuje, że ta cecha nie miała wpływu na decyzje ankietowanych. Budowa fonotaktyczna nie wpływa znacząco na odbiór i ocenę nazw przez rodzimych użytkowników języka. Większość nazw użytych w badaniu została oceniona jako prawdopodobna, ale nie było nazw, przy których ankietowani byliby jednomyślni. W tej sytuacji warto rozważyć kontynuację badań nad budową toponimów z uwzględnieniem czasu reakcji. Pozwoli to ocenić, czy dla ankietowanych ocena nazwy była intuicyjna i odbyła się automatycznie, czy też podjęcie decyzji wymagało dłuższego zastanowienia.

Bibliografia

- Bethin, C. (1992). *Polish syllables. The role of prosody in phonology and morphology*. Columbus: Slavica Publishers, Inc.
- Cetnarowska, B., Żygis, M. (2007). Phonetic syllabification and morphological parsability: The case of prefixed words in Polish. W: J. Arabski (red.), *Challenging tasks for Psycholinguistics in the New Century* (s. 149–163). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

- Cyran, E., Gussmann, E. (1999). Consonantal clusters and governing relations. Polish initial consonant sequences. W: H. van der Hulst, N. Ritter (red.). *The syllable. Views and facts* (s. 219–247). Berlin: Walter de Gruyter.
- Dryer, M.S., Haspelmath, M. (red.) (2013). *The World Atlas of Language Structures Online*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. <http://wals.info>
- Dziubalska-Kołodziej, K. (2009). NP extensions: B&B phonotactics. *Poznań Studies in Contemporary Linguistics*, 45(1), 55–71.
- Dziubalska-Kołodziej, K. (2014). Explaining phonotactics using NAD. *Language Sciences*, 46A, 6–17.
- Goldsmith, J.A. (1990). *Autosegmental and metrical phonology*. Oxford: Blackwell.
- Gussmann, E. (1991). Polish syllable structure: A hypothesis and its problems. W: M. Grochowski, D. Weiss (red.). *Words are physicians for an ailing mind* (s. 207–213). München: Sagner.
- Jaskuła, K., Szpyra-Kozłowska, J. (2020). Wychódźc, Pcim i Rzgów. Grupy spółgłoskowe w nazwach miejscowości w świetle fonotaktyki polskiej. *Język Polski*, 100(3), 43–57.
- Kita, M. (2017). *Wybieram gramatykę! Dla cudzoziemców zaawansowanych na poziomie C i dla studentów kierunków filologicznych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Orzechowska, P., Wiese, R. (2015). Preferences and variation in word-initial phonotactics: A multi-dimensional evaluation of German and Polish. *Folia Linguistica*, 49(2), 439–486.
- Rochoń, M. (2000). *Optimality in complexity. The case of Polish consonant clusters*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Rubach, J., Booij, G. (1990). Edge of constituents effects in Polish. *Natural Language and Linguistic Theory*, 8, 427–463.
- Śledziński, D. (2018). Wielowarstwowy model podziału wyrazów ortograficznych języka polskiego na sylaby. *Polonica*, XXXVIII, 1–24.
- STATmediana. (2016). Końcówki nazw miast i miejscowości w Polsce. <https://statmediana.com/badania-i-analazy/koncowki-nazw-miast-i-miejscowosci-w-polsce>
- Szpyra-Kozłowska, J. (2000). On some misconceptions concerning phonetic syllabifications in Polish. *Folia Linguistica Anglica*, 2, 159–173.

Źródło

Wykaz urzędowych nazw miejscowości i ich części (Dz. U. z 4.08.2015 r., poz. 1636).